

ՕՐԱԳԻՐ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ,

ՏՆՏԵՍԸ ԵՒ ԲՆԸՆԸՆ

ԳԻՏԵԼԵԱՑ

ԺԱՆՎԱՐԻ ԹԻՒՆ 3.

1853

ՓԵՏՐՈՒԱՐԻ 1.

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ԱԶԳԱՅԻՆ

Շնորհատք Նոր տարի :

ՈՒՍՏԻ հիմա մենք պէտք է որ այս ճամարտութիւնը աղէկ միտք առնենք, ու աղէկ տարի մը ընտրելու համար ջանանք շիտակ սիրտ գործածելու, գիտնալով որ առանց անոր անկարելի է աղէկ բանի մը ընտրութիւն ընել :

Իսկայ ես այս ալ ըսեմ ձեզի՝ որ հիմա այսչափ զգուշութիւններ ընելէն ետեւ, կարծեմ որ դարձեալ պիտի չյաջողինք . վասն զի այս շիտակ սիրտ գործածելու մէկ մեծ դժուարութիւնն ալ այս է՝ որ երբ մէկը կիրք ունի սրտին

մէջ, ու կը տեսնէ որ չկրնար համաձայնիլ ուրիշներուն կարծեացը, ինքզինք քննելու տեղ՝ թէ չըլլայ որ կիրք գտնուի իր սրտին մէջ, ինքն իր սրտին շիտակ ըլլալուն վրայ չտարակուսիր, այլ կը սկսի ուրիշներուն վրայ կարծիքի երթալ՝ թէ անոնց սիրտերը շիտակ չեն, անոր համար չեն կրնար իրեն հետ համաձայնիլ : Եւ այսպէս ամէն պատճառները գիտնալէն ետեւ, դարձեալ անհնարին կ'ըլլայ աղէկին ընտրութիւնը :

Ուրեմն ինչպէս ընենք . կերեալ թէ մեզի անկարելի պիտի ըլլայ աղէկ

տարի մը ընտրելը : — Բայց իմ միտքս զձեզ յուսահատցոյնել չէ . այլ ընտրութիւն ընելու ատեննիդ զգուշութիւն նիդ աւելցնել , որ չըլլայ թէ ձեր կրքերէն խաբուած՝ աղէկին ընտրութիւն չը կարենաք ընել :

Իսկ թէ ինչ աւելի զգուշութիւն մը արդեօք կրնանք ընել խաբուելու վտանգէն ազատ ըլլալու համար , մարդուս կրքով գործելուն յայտնի սովորական օրինակը մտքերնիս բերենք : Մարդուս հոգին մարմնոյն մէջ փակուած է՝ իբրեւ մէկ տուփի մը մէջ . երբ մարդս աչքը կը բանայ , կը սկսի իմանալ , ճանչնալ . ըսել է թէ հոգին իր տփոյն մէջէն կը սկսի տեսնել զաշխարհս . բայց ինքը տփոյն մէջ ըլլալով՝ պէտք է որ տփոյն ծակերէն նայի . և մարդուս կիրքերն են հոգւոյն տեսնելու ծակերուն գիմացը դրուած ապակիները գունզգոյն . որոնք երբ խիստ դռնաւոր կ'ըլլան , ուրիշներէն ալ կը ճանչնան . որ կը սկսին ըսել՝ թէ սա մարդս այս և այն կրից տէր է . որ ըսել է՝ թէ այս գոյն և այն գոյն ապակիներ կը գործածէ զաշխարհս տեսնելու աւտեն : Իսկ այն մարդը ինչ տեսակ գուներով ապակիներ որ կը գործածէ իւրաքանչիւր աւթի մէջ , նոյն գունով կը տեսնէ զենթակայները , ու կարծէ թէ ամէն բան իր տեսած գունով են : Եւ ամէն շփոթութիւն կը պատճառին աշխարհիս երես այն ապակիներէն , այսինքն կիրքերէն՝ զորոնք կը գործածեն մարդիկ . և անոր համար խիստ դժար կ'ըլլայ կարծիքները միաբանել մէկ բանի մը վրայ , երբ 'ի սկզբան կը սկսին հակառակ երևնալ իրարու . որ ըսել է՝ թէ իրարմէ տարբեր գունով ապակիներ են գործածածնին : Եւ անց ապակիները փոխելու հազար աշխատին շիտակ սիրտ գործածելու՝ անհնարին կ'ըլլայ միաբանիլ , որովհետեւ ապակիներուն գոյները տարբեր են իրարմէ : Եւ որչափ տեսակ կիրք որ կը գտնուի մէկ մարդու մը վրայ , կրնայ ըսուիլ թէ այնչափ աւտակ գունաւոր ապակիներ դրած է իր հոգւոյն տեսնելու ծակերուն առջևը : Եւ աս ալ յայտնի է որ ա-

ւանց կրից մարդ մը չըլլար աշխարհքս , ոմանք աւելի , ոմանք պակաս . մանաւանդ քանի մը բնական կիրքեր կան , որոնց ամէն մարդ ենթակայ է . ինչպէս են հայրենասիրութիւն , ընտանեաց սէր , անձնասիրութիւն և կրօնասիրութիւն՝ որուն մէջն որ ծնած է , որոնց վրայօք մէկը իր անձին համար ուղիղ դատաստան չկրնար ընել . որոնք կրնան դիւրաւ 'ի մոլութիւն փոխուիլ՝ թէ որ մէկը զգոյշ երկիւղածութեամբ , ճշմարտութեան սիրով իր մտածութիւնները քննելու չարաապի երկար ժամանակ : Եւ ասոնցմէ ալ առաջ կու գան ուրիշ կրքեր , որոնց շատն ալ մոլութիւն , ախտ կը կոչուին : Երկար կըթուութիւնը և փորձը կը սովորեցնեն՝ ասոնց մէջէն որոնք որ գունաւոր ապակի են՝ փոխել , և անոնց տեղ անգոյն ապակիներ գործածել :

Սերմն հիմա եթէ մենք կուզենք ընդհանուր մարդկութեան համար մէկ աղէկ տարի մը ընտրել , նախ պէտք է որ հաստատ մտքերնիս դնենք՝ թէ աւմենքնիս ալ մեր գունաւոր ապակիներն ունինք , ու ըստ այնմ զգուշանանք զանոնք գործածելէն : Բնեմ որ մէկ բան մը վարժեր ես դու դեղին տեսնելու , պէտք չէ որ հաստատ միտքդ դնես՝ թէ այն բանը դեղին է , երբ կը տեսնես որ կան մարդիկ որ քու այն դեղին տեսածիդ ճերմակ կ'ըսեն . այլ պէտք է հետաքրքրես , հարցընես , մանաւանդ այնպիսի փորձ մարդկանց , որոնց համար շատերը կը վկայեն՝ թէ գունաւոր ապակի գործածելու սովորութիւն չունին . և եթէ կրնաս ինքիրմէդ ալ քննէ պատճառները՝ որոնցմով կրնաս իմանալ թէ այն բանը ինչ գոյն է : Եւ որչափ ալ կարեւոր զգուշութիւններով պատրաստուած , տեսնենք հիմա թէ ո՞րն է այն աղէկութիւնը որուն մէջ ամենուն ուզած , փափաքած աղէկութիւնները կրնան գտնուիլ , զորն որ այս տարի ես կուզեմ բարեմաղթել ձեզի , որպէս զի դուք ալ բարեմաղթէք իրարու , որով ամենքնիս ալ այս տարի ուրախ ու զոհ ըլլանք :

Որչափ որ հիմա, քանի որ չէք լսած, տարակուսած իրարու երես կը նայիք՝ թէ այդպէս բան կայ արդեօք աշխարհիս երեսը, այնչափ աւելի պատճառներովը լսելէն ետեւ ամենքնիդ մէկ բերան պիտի ըսէք՝ թէ այն է մէկ հատիկ աղէկութիւն աշխարհիս երեսը ամէն մարդու համար, և ամենուն սիրտը միութարութեամբ լեցնող։ Եւ է այն մէկ հատիկ ՃԸՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ։ Եւ ալ կը բարեմաղթեմ այս տարի ձեզի ամենուդ որ ճմարտութիւնն յաղթանակէ սրտերնուդ վրայ, ամէն խորհուրդներնուդ, խօսքերնուդ և գործերնուդ մէջ թաղաւորէ անխաբ ճմարտութիւնը։ Եւ յս ըլլայ բոլոր մեր դիտմունքը, ամենքնիս ալ որչափ որ գունաւոր ապակիներ ունինք հողիներնուս տեսութեանը առջև՝ գետինը զարնէք կոտորտէք. որպէս զի ամէն բանի մէջ ճմարտութիւնը պարզ իր սլայծաւ գունովը տեսնէք։ Եւ մի ըսէք թէ ասկից մեզի ինչ օգուտ. վասն զի ամենքնիդ ալ ամէն ուղածնիդ այս ճմարտութեան մէջ կը գտնէք։ () որ օրինակ։

Դու Պարոն Ե. որ կուզես յաջող առուտուրի տարի մը. հիմա քննէ թէ ինչուան հիմա ունեցած անյաջողութիւններդ ինչ պատճառէ առաջ եկեր են. կամ խարդախ ճամբայներ գործածեր ես, կամ հաստատուն բանի մը գլուխ չես տուած, կամ մարդոց հետ իրենց արժանաւոր պատուով վարուիլ չես գիտցած. որ մէկն ըսեմ. քննէ, կը տեսնես որ ճմարտութեան ճամբուն մէջ չես կեցած, և այն եղեր է պատճառքու անյաջողութեանդ։ Բայց այս բաներս իմանալու համար, ինչպէս որ առաջադրեցինք, գունաւոր ապակիները վերցու մտացդ առջևէն, ու անանկ քննէ ինքզինքդ։ Իսկ եթէ դու, առանց ինքզինքդ խաբելու, յիրաւի ամենայն ըզգուշութեամբ ճմարտութեան ճամբէն չես հեռացած ու դարձեալ անյաջողութիւն ունեցեր ես, այն ձախորդութիւնները Բնութեամբ զրկեր է քեզի որ քու համբերութիւնդ փորձէ, ու երբ զքեզ գտնէ կատարեալ իրեն հաւատարմութեան մէջ, մտքէդ չանցած մեծ յաջողութիւն պիտի տայ քեզի։ Եւ եթէ այդպէս է, այն տարիներն որ կարծես թէ քեզի գէշ եղեր են, այդպէս չէ. անոնք քեզի մեծ բարիք պատրաստեր են, որ օր մը պիտի սկսիս վայելել։

Իսկ դու Պարոն Բ. կուզես բաղդի տարի մը. ասկից մեծ բաղդ չկրնար ըլլալ որ մարդս ճաննայ աշխարհիս ունայն անցաւորութիւնը վաղաթառամ ծաղկի մը պէս, ու սիրտը չկապէ անոնց, ու չփափաքի անոնց մէկ քանի մը օրուան աւերակոյթ սլայծաւորութեանը. ահա զասոնք քեզի ալ կը սովորեցնէ ճմարտութիւնը, որ գոհ ըլլաս աշխարհքիս երեսը չափաւորով, ու փափաքիս անանց հարստութեան։ Եւ քեզի համար ալ կարծածէ՞ աւելի աղէկ տարի մը՝ որ յաւիտենական երջանկութեան տէր կ'ընէ զքեզ։

Դու ալ Պարոն Գ. առողջ կեանք կը փնտռես ընտանեացդ. ճմարտ է թէ առողջութիւնը շատ փափաքելի բան է, բայց այն ալ դարձեալ վաղաթառամ է. քիչատենէն դարձեալ վրան եկածը հիւանդութիւն ու մահն է. անոր համար աւելի աղէկ տարի կ'ունենաս, եթէ ինզրես ճմարտութեան ճամբէն չխտորիլ. որովհետեւ երբ ճմարտութիւնը քեզի առաջնորդէ, այն հիւանդութեանց վիշտերը քու առջևդ պիտի բանան մէկ կեանք մը քու մտքէդ անցածէն առողջ, և ամէն հիւանդութիւններէն ազատ և անվախճան։ Եւ եթէ այս յուսով փնտռես զճմարտութիւնը աղէկ տարի մը ունենալու համար, այն ճմարտութիւնը կրնայ քեզին ալ վայրկենականքու փափաքած առողջ կեանքն ալ տալ քեզի։ Բայց որ մեծն է, դու զճմարտութիւնը սիրելուդ համար՝ եթէ այս տարիդ ալ հիւանդութիւններու մէջ անցնես, սիրտդ միութարեալ կ'ըլլայ անոնց վախճանը մտածելով։

Դու Պարոն Դ. աշխատանքէ ձանձրացած՝ կուզես հանգիստ ուրախ տարի մը անցնել. քու ուղածդ բուն իսկ ճրճմարտութեան խոստացած տարին է. եթէ դու քու քաջած նեղութիւններդ և

ըրաժ ծառայութիւններդ ճշմարտութեան հետեւելու մտքով ընես, զիտնաս որ առանց ուրիշի օգնութեան կարօտեւորքեզի կը պատրաստես հանգիստ տարի մը. և չէ թէ մէկ տարի մը միայն, այլ անհատնում տարիներ. զայս զիտնալով դու ալ պէտք է որ մեզի հետ խորնորէս ճշմարտութիւնը պայծառ տեսնելու տարի մը. և այսպէսով թէ և մէկէն քու հանգչելու փափաքիդ չհասնիս, բայց գիտնալով թէ այս աշխատանացդ փոխարէն հանգիստ պիտի գտնես, աշխատանքդ շատ կը թեթեւայ կ'անուշնայ:

Իսկ ձեր ամենուն փափաքն է որ ազգային թշնամութիւնները վերնալու տարի մը ըլլայ այս: Ձեր ուզածը նոյն իսկ մեր ամենուն ընտրած պայծառ ճշմարտութեան տեսութիւնն է. վասն զի երբոր ճշմարտութիւնը կ'երևնայ ամենուն պայծառ՝ առանց մէկ գոյն մը մէջը խառնուելու, մէկէն կը կատարուի այդ փափաքնիդ. որովհետեւ այն ժամանակ կը ամէն ազգայինք որ և իցէ պատճառաւ եղած թշնամութիւնը մէկդի կը դնեն՝ պարզ ճշմարտութեան մէջ տեսնելով ամէն մէկը իր սիրովունքը, և ամէնքը մէկ սիրտ մէկ հոգի, առանց իրար նախատելու, ճշմարտութեան մէջ կը կենան: Ինոր համար հարկաւոր է որ ամենքնիս ուրիշներուն դէմ սրբութենուն մէջ ունեցած թշնամութիւնը մէկդի թողլով՝ սկսինք մտածել պատճառը՝ թէ ինչու համար սա նա մարդուն կարծիքները մեր մտացը հակառակ կ'երևան: Յայտնի է որ գունաւոր ապակի գործածելու հետ ենք. ուրեմն իւրաքանչիւր ոք մտածէ՝ թէ իր գործածած գունաւոր ապակին որ բանին մէջ է. ուրոնց հիմնական ապակիները չորս հատ են ըսինք հայրենասիրութիւն, Ինտանեաց սէր, Ինքնասիրութիւն և Լրօնասիրութիւն: () ասոնք պէտք է աչքերնուն առջև բերենք ամենքնիս ալ առանձին, ու սկսինք քննելու մեր սիրտը՝ թէ ասոնցմէ որոնք գունաւոր են մեր մտաց առջին. յայտնի է որ անոնք միայն, որոնց մէջ որ կ'երևայ թշնամութեան

պատճառ սրտերնուն մէջ. իսկ որոնց մէջ որ կարծեաց տարբերութիւն չկայ, և հակառակութիւն չենք կրեր սրբութենուն մէջ օտարի մը հետ, ամենուն մտքին դրածը համաձայն ըլլալով իրարու, ըսել է թէ անոնք պայծառ ճշմարտութեան տեսութիւններ են. ուրուն նշանն է ամէն մարդուն նոյնպէս տեսնելը: Եւստի զասոնք մէկ դի թողած մէկալները քննութեան տակ ձգելու է: Եւսոնցմէ կրնայ ըլլալ որ մէկ բանի մէջքու տեսածդ պայծառ ճշմարտութիւն է և ուրիշներ գունաւոր, որով քեզի դէմ կը հակառակի. մէկալ բանին մէջ ալ կըրնայ ըլլալ որ երկուքնեւոր տեսածն ալ գունաւոր է, բայց այլ և այլ գունով, և անոր համար կը հակառակիք: Եւսոնի մը քննելով զանոնք գտնելու է, և այսպէս քննելէն և տեղեկանալէն ետքը, ամէն մէկերնիս սիրով մեր գործածած ապակիները նետելու ենք. և այսպէս կ'ըլլայ ուզած խաղաղութիւննիդ, ուսկից ամէն բարիք առաջ կուգան:

() րինակի համար. հիմա սկսինք հոստեղս մէկ բանի մը վրայ քննութիւն ընելու, որ իմանանք ամենքնիս միաբան ճշմարտութիւնը պայծառ տեսնելու կերպը: Համարինք թէ հայրենասիրութեան պատճառաւ թշնամութիւն կայ սրտերնուն մէջ քանի մը անձանց դէմ: Եւսքը Բենին համար կ'ըսէ՝ թէ չափազանց հայրենասիրութեանը պատճառաւ մոլորեք է, ու չըսելու և չընելու բաները կ'ըսէ և կ'ընէ. այսպէս միտքը դրած ըլլալով կ'ատէ զԲենը: Բենն ալ Եւսքին համար կ'ըսէ՝ թէ խեղճը տգէտ է, ազգը չճանչնար, և չգիտեր թէ ամէն մարդ իր հայրենիքը պէտք է որ սիրէ ու պատուէ. այս և ասոր նման խօսքեր ըսելով կ'ատէ զԵւսքը: Հիմա ասոնք երկուքն ալ կարծեն՝ թէ իրենց մտածածը պայծառ ճշմարտութիւն է, ու զիրար ատելը իրաւունք կը սեպեն: Յայտնի է որ ասոնք կամ երկուքն ալ այլ և այլ գուններով ապակիներէ կը տեսնեն ճշմարտութիւնը, և կամ երկուքին մէկինը միայն գունաւոր է և

մէկալինը պայծառ : Բայ մեծ դժուարութիւնը հոս է՝ գունաւոր ապակի գործածողին հասկըցընել և հաւտացընել՝ թէ քու ապակիդ գունաւոր է, և կամ երկուքին ալ նոյնպէս, և ցուցընել թէ պայծառ ճշմարտութիւնն այս է : Բայ բանս հասկըցընելը այնչափ դժուար է, որ բոլոր արեւելեան և արեւմտեան հին և նոր իմաստունները՝ թէպէտ ուրիշ անթիւ խելքէ մտքէ չանցած դիւտեր գտան, բայց այս բանիս մէկ համառօտ դիւրին ճամբայ մը չգտան, որչափ որ ամենէն հարկաւոր և վեր 'ի վերջոյ նայելով ամենէն դիւրին գտնելու բան կ'երեւայ :

Բայ այսպէս ըլլալով, դարձեալ խօսքերնուս ծայրը հոս հասաւ՝ թէ աղէկ տարի մը չկարենանք պիտի ընտրել հիմա այսօր : Ուրեմն դուք պարոններ թնչ կը մտածէք, յուսահատի՞նք, թողունք այսպիսի հարկաւոր խնդիրքնիս երեսի վրայ :

Բ. Շէ չթողունք . ձեռքերնէս եկած հնարքն ընենք . որովհետեւ այս խիստ աղէկ բան է :

Ժ. Եթէ բոլորովին ալ չկարենանք հասնելու մեր փափաքին, գոնէ քիչ մը աղէկ ըլլայ տարինիս :

Եւ ձեզի բան մը ըսեմ. ձեր այս փափաքը իմ սրտիս մեծ մխիթարութիւնն է. և եթէ դուք այսպէս կը փափաքիք այս գիւտը գտնելու, ես անշուշտ եմ որ կը գտնենք : Որովհետեւ ամենէն մեծ արգելք այս ընտրութեւնը, գունաւոր ապակիներուն վերցուիլն է, ամէն մարդուս չուզելը որ իրեն ապակւոյն այսինքն կրից վրայ քննութիւն ըլլուի : Բայ է սովորութիւն ամէն գունաւոր ապակի գործածողի, ամենեւին չուզեր լսել և չուզեր տարակուսիլ՝ թէ գուցէ ինքը այս կամ այն ճշմարտութիւնը տեսնելու գունաւոր ապակի կը գործածէ. և այս քննուիլ չուզելը այնպիսի անյաղութելի արգելք մըն է, որով անկարելի կ'ըլլայ որ և իցէ ճշմարտութիւն մը տեսնել պարզ և պայծառ ամենքը միաբան . անոր համար ալ ոչ երբէք կը դադրին կռիւները և շփոթութիւնները մարդ

կանց մէջէն : Բորդ եթէ այս անյաղութելի կարծուած արգելքը վերցընելով՝ յիրաւի պարզ սրտով կ'ուզէք քննել իմանալ ամենքնիդ ձեր ո՞ր բանի մէջ կամ երբ գունաւոր ապակի՞ գործածելնիդ խիստ դիւրաւ կը հասնիք ձեր փափաքին :

Ուրեմն մենք հիմա այս ամէն բնութեան խարդախութիւնները իմանալէն ետեւ կրնանք այս պայծառ ճշմարտութիւնը ճանչնալու ճամբուն համար քանի մը կանոններ Թահմանել . որոնց Բըջինը, ինչպէս որ հասկըցանք, է ճշմարիտ փափաք խռովութեանց ջրնուելուն, և ամէն բանի պայծառ ճշմարտութիւնը ամենուն սրտին մէջ յայտնուելու : Փառք Բստուծոյ որ զայս մենք ամենքնիս ունինք :

Երկրորդ կանոնն է՝ որ ամէն մարդ յանձն առնու իր մաքին դրածն ալ, իր նայած ապակին ալ ըսեմ, հասարակաց մտաց դատաստանին քննութեան տակ ձգելու : Եւ որ թնչ կ'ըսէք :

Ի. Հարկաւոր է, և պէտք է որ այն պէս ըլլայ՝ ճշմարտութիւնը յայտնուելու համար . վասն զի ասով որուն որ մտածածը և կարծածը շիտակ է, քննուելովը աւելի յայտնի կ'ըլլայ ամենուն ալ . իսկ որուն որ միտքը դրածին մէջ ծուռութիւն կայ, ինքն ալ ուրիշներն ալ անոր միտքը դրածին որ մասին մէջ ծուռութիւն ըլլալը՝ աղէկ կը հասկընան :

Երրորդ կանոն . ամենքնիս զիտանք որ քննութեան ատեն երբ մէկ բանի մը վրայ կարծիքները կը տարաձայնին, մէկուն կարծեացը ծուռ ըլլալուն նշանն է՝ երբ նա կը սկսի կիրք ելլել իր կարծեացը ընդունելի չըլլալուն համար, և չուզեր սեղ իր կարծեացը դէմ եղած պատճառները, և կը ջանայ ուրիշներուն յայտնի պատճառներուն՝ իր խելքէն մեկնուելութիւններ տալ :

Եւ Բայնպէս է . խօսքի մը մէջ կիրք մտածին պէս ապակին կը գունաւորի : Մէջերնէս մէկը կրիւք խօսիլ սկսածին պէս, անոր ըսածին ծուռ ըլլալը կը յայտնուի . ալ անոր կարծիքը ուրիշ քննութեան կարօտ չըլլար :

Չորրորդ՝ պէտք է մտքերնիս հաստատուն դնենք թէ բանի մը շիտակն իմանալէն ետքը՝ կարծիք փոխելը ամօթ չէ, այլ մանաւանդ մեծ դիւցազնական առաքինութիւն է, որուն վարձքն ալ խիստ մեծ է, որ պիտի հատուցանէ Լստուած այնպիսի առաքինի մարդուն. որովհետեւ գերբնական զործք է ըրածը: Եւ ո՛վ որ ծիծաղի իր կարծիքը փոխելով շտկողին վրայ, կամ արհամարհանօք խօսք մը ըսէ անոր դէմ, ինքն անմիտ է և արժանի նախատուելու հասարակաց միաբանութենէն:

Հինգերորդ՝ հասարակաց սովորութիւն եղած բանը երբ անփնաս է, թէ և անկէ աղէկ կերպ ալ գտնուի, բայց բազմութիւնը չտհաճեցընելու համար, քանի որ ամէնքը համոզուած չեն փոխելու, պէտք է թողուլ:

Եւ այս կանոններուն վրայ ճիշդ կենալով թէ որքնենք ազգերնու մէջ եղած ամէն շփոթութիւններուն պատճառները, այնպիսի աղէկ տարի մը կ'ուսենաք, որ սկիզբ կ'ըլլայ ազգերնու պայծառութեանը: Որով

Եւ դու Պարոն Զ. որ կուզէիր թըշնամիներուդ յաղթել. դու ալ Պարոն Է. որ կը փափաքէիր ճշմարտութեան ձեր կողմն ըլլալն իմացուիլը. և դու Պարոն Ը. որ կը բաղձաս ճանչցընել ամենուն իրենց հայազգի ըլլալը. այս ամէն ուղածնիդ ալ որչափ որ արդարացի է կը կատարուի, առաջարկելով պատճառնիդ, և առանց խոտորելու քննութեան կանոններէն երկու կողմէն խօսելով, ինչուան որ ամէնքն ալ միաբանին ճշմարտութեան վրայ: Ուստի հիմա ես նորէն ձեզի ամենուդ կը շնորհաւորեմ նոր և ճշմարտութեան պայծառութիւնը ամենուդ մտաց մէջ ծագող տարի մը. յայտնի գուշակելով՝ թէ ինչպէս որ մենք հոս ամենքնիս ալ միաբանեցանք այս աղէկ տարին սկսելու, և այս քննութեան կանոններուն ալ հաւանեցանք, կը գուշակեմ կ'ըսեմ և կը հաւատամ որ մեր ամէն ազգայինք ալ եթէ այսօր ժողովուած ըլլային մեզի հետ, անոնք ալ սիրով պիտի միաբա-

նէին այս մեր խորհրդոյն: Եւ որովհետեւ այս աղէկութիւնը շատ բանի մէջ մինակ մեզմով չըլլար, այլ պէտք է որ ամէն ազգայինք ալ իմանան ու ջանան գործադրելու, մանաւանդ ազգերնու մեծամեծները, անոր համար հիմա կը յանձնեմ մեր այս Բազմավիպին ամէն սիրելի ընթերցողներուն՝ որ հաղորդեն այս մեր ըրած խորհուրդը տեղն 'ի տեղը իրենց ծանօթիցը, որպէս զի անոնք ալ միաբանին այս մեր խորհրդոյն. և ամենքնիս մէկ տեղ սկսինք այս աղէկ տարիներուն գործադրութիւնը ընել այսպիսի կերպով: Եւ առանձին գերդաստաններու իրենց տնական գործոց կարգաւորութիւնը վրայ խօսելով, պէտք է որ ամէն մարդ իր առանձին փափաքը կատարելու կարող ըլլալու համար, որն որ իր ընտանեացը և բարեկամացը և իր առուտուրին կը պատշաճի, առանձին անոնց հետ խօսակցի, և այս քննութեան կանոններով իրենց գործքերը կարգաւորէ ու միաբանի: Երկրորդ այն բաներն որ ընդհանուր ազգերնու մէջ շփոթութիւնները վերցընելու համար են, ազգին օգտին կը պատշաճին, զասոնք շտկած տեսնել ուզողները, իրենց միտքը և իրենց պատճառները գրեն և հրատարակեն, որպէս զի ամէն ազգայինք կարդան ու իմանան անոնց պատճառները. կամ հաւանին և իրենց հաւանութիւնը յայտնեն, որով այն բաներուն մէջ շփոթութիւնը վերնայ ազգերնու մէջէն. և կ'մեծի իրենք ալ ունին ուրիշ անոնց գրածներուն հակառակ ճշմարտութիւն յայտնող պատճառներ, այն պատճառնին յառաջ բերեն, ու պատասխան տան. և այսպէս իրարու պատճառները լսելով, և ուղիղ քննութեան կանոններուն վրայ միշտ կենալով՝ իրարու միտքը հասկընանք և հասկըցնենք, ինչուան որ պարզ պայծառ ճշմարտութիւն վրայ ամենքնիս ալ միաբանինք. որով ըլլայ մէջերնիս կատարեալ խաղաղութիւն և ամենայն բարութեց լրումն: